

30TH SYDNEY LATIN SUMMER SCHOOL

15-19 JANUARY 2024
UNIVERSITY OF SYDNEY

Level 3a ii

TUTOR:
Andrew Gollan

... **II** 1 nam—ut omittam Philippum, quem absēns hostem reddidit Rōmānīs—omnium iīs temporibus potentissimus rēx Antiochus fuit. hunc tantā cupiditāte incendit bellandī, ut ūsque ā rubrō marī arma cōnātus sit īferre Italiae.

2 ad quem cum lēgātī vēnissent Rōmānī, quī dē ēius voluntāte explōrārent darentque operam, cōsiliīs clandestīnīs, ut Hannibalem in suspīciōnem rēgī addūcerent, tamquam ab ipsīs corruptus alia atque antea sentīret, neque id frūstrā fēcissent idque Hannibal comperisset sēque ab interiōribus cōsiliīs sēgregārī vīdisset, tempore datō adiit ad rēgem. 3 eīque cum multa dē fidē suā et odiō in Rōmānōs commemorāset, hoc adiūnxit: “pater meus” inquit “Hamilcar puerulō mē, utpote nōn amplius novem annōs nātō, in Hispāniam imperātor proficiscēns, Karthāgine Iovī optimō maximō hostiās immolāvit. 4 quae dīvīna rēs dum cōficiēbātur, quaesīvī ā mē, vellemne sēcum in castra proficiscī. id cum libenter accēpīsem atque ab eō petere coepīsem, nē dubitāret dūcere, tum ille ‘faciam’, inquit ‘sī mihi fidem, quam postulō, dederis.’ simul mē ad āram addūxit, apud quam sacrificāre īstituerat, eamque cēterīs remōtīs tenentem iūrāre iūssit numquam mē in amīcitiā cum Rōmānīs fore. 5 id ego iūs iūrandum patrī datum ūsque ad hanc aetātem ita cōservāvī, ut nēminī dubium esse dēbeat, quīn reliquō tempore eādem mente sim futūrus. 6 quārē, sī quid amīcē dē Rōmānīs cōgitābis, nōn imprūdentē fēcēris, sī mē cēlāris; cum quidem bellum parābis, tē ipsum frūstrāberis, sī nōn mē in eō pīncipem posueris.”

III 1 hāc igitur, quā dīximus, aetāte cum patre in Hispāniam profectus est. cūius post obitum, Hasdrubale imperātōre suffectō, equitātū omnī praefuit. hōc quoque interfectō, exercitus summam imperī ad eum dētulit. id Karthāginem dēlātum pūblicē comprobātum est. 2 sīc Hannibal, minor quīnque et vīgintī annīs nātus imperātor factus, proximō trienniō omnēs gentēs Hispāniae bellō subēgīt; Saguntum, foederātam cīvitatē, vī expugnāvit; trēs exercitūs maximōs comparāvit. 3 ex hīs ūnum in Āfricam mīsīt, alterum cum Hasdrubale

frātre in Hispāniā reliquit, tertium in Italiam sēcum dūxit. saltum Pŷrēnaeum trānsiit.

quācumque iter fēcit, cum omnibus incolīs cōflīxit: nēmīnem nisi victum dīmīsit.

4 ad Alpēs posteāquam vēnit, quae Italiam ab Galliā sēiungunt, quās nēmō umquam cum exercitū ante eum praeter Herculem Grāiūm trānsierat, quō factō is hodiē saltus Grāiūm appellātur, Alpicōs cōnantēs prohibēre trānsitū concīdit; loca patefēcit, itinera mūniit, effēcit, ut eā elephantus ōrnātus ire posset, quā antea ūnus homō inermis vix poterat rēpere. hāc cōpiās trādūxit in Italiamque pervēnit.

IV 1 cōflīxerat apud Rhodanum cum P. Cornēliō Scīpiōne cōsule eumque pepulerat. cum hōc eōdem Clastidī apud Padum dēcernit sauciumque inde ac fugātum dīmittit. 2 tertio idem Scīpiō cum collēgā Tiberiō Longō apud Trebiam adversus eum vēnit. cum hīs manum cōseruit, utrōsque prōflīgāvit. inde per Ligurēs Appennīnum trānsiit, petēns Etrūriam. 3 hōc itinere adeō gravī morbō adficitur oculōrum, ut posteā numquam dextrō aequē bene ūsus sit. quā valētūdine cum etiam tum premerētur lectīcāque ferrētur, C. Flāminium cōsulem apud Trasmēnum cum exercitū īnsidiīs circumventum occīdit, neque multō post C. Centēnium praetōrem cum dēlectā manū saltūs occupantem.

hinc in Āpuliam pervēnit. 4 ibi obviam eī vēnērunt duo cōsulēs, C. Terentius et L. Aemilius. utriusque exercitūs ūnō proeliō fugāvit, Paulum cōsulem occīdit et aliquot praetereā cōsulārēs, in hīs Cn. Servīlium Geminum, quī superiōre annō fuerat cōsul.

V 1 hāc pugnā pugnātā, Rōmam profectus nullō resistente. in propinquīs urbī montibus morātus est. cum aliquot ibi diēs castra habuisset et Capuam reverterētur, Q. Fabius Māximus, dictātor Rōmānus, in agrō Falernō eī sē obiēcit. 2 hic, clausus locōrum angustīs, noctū sine ūllō dētrīmentō exercitūs sē expedīvit; Fabiōque, callidissimō imperātōrī, dedit verba. namque, obductā nocte, sarmenta in cornibus iuencōrum dēligāta incendit eīusque generis multitudinem magnam dispālātā immīsit. quō repentinō obiectō visū tantum terrōrem iniēcit exercitū Rōmānōrum, ut ēgredī extrā vāllum nēmō sit ausus. 3 hanc post

rem gestam nōn ita multīs diēbus M. Minucium Rūfum, magistrum equitum parī ac dictātōrem imperiō, dolō prōductum in proelium, fugāvit. Ti. Semprōnium Gracchum, iterum cōnsulem, in Lūcānīs absēns in īnsidiās inductum sustulit. M. Claudium Marcellum, quīnquiēns cōnsulem, apud Venusiam parī modō interfēcit.

4 longum est omnia ēnumerāre proelia. quā rē hoc ūnum satis erit dictum, ex quō intellegi possit, quantus ille fuerit: quamdiū in Italiā fuit, nēmō eī in aciē restitit, nēmō adversus eum post Cannēsem pugnam in campō castra posuit.

VI 1 hinc invictus patriam dēfēsum revocātus, bellum gessit adversus P. Scīpiōnem, filium eīus, quem ipse prīmō apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertiō apud Trebiam fugārat. 2 cum hōc, exhaustīs iam patriae facultātibus, cupīvit impraesentiārum bellum compōnere, quō valentior postea congregerētur. in colloquium convēnit; condiōnēs nōn convēnerunt. 3 post id factum paucīs diēbus apud Zamam cum eōdem cōnflīxit: pulsus—incrēdibile dictū—bīduō et duābus noctibus Hadrūmētum pervēnit, quod abest ab Zamā circiter mīlia passuum trecenta. 4 in hāc fugā, Numidae, quī simul cum eō ex aciē excesserant, īnsidiātū sunt eī; quōs nōn solum effūgit, sed etiam ipsōs oppressit. Hadrūmētī reliquōs ē fugā collēgit; novīs dīlēcibus paucīs diēbus multōs contrāxit.

VII 1 cum in apparandō ācerrimē esset occupātus, Karthāginiēnsēs bellum cum Rōmānīs composuerunt. ille nihilō sētius exercitū postea praefuit rēsque in Āfricā gessit ūsque ad P. Sulpicium C. Aurēlium cōsulēs. 2 hīs enim magistrātibus lēgātī Karthāginiēnsēs Rōmam vērunt, quī senātūi populōque Rōmānō grātiās agerent, quod cum iīs pācem fēcissent, ob eamque rem corōnā aureā eōs dōnārent, simulque peterent ut obsidēs eōrum Fregellīs essent captīvīque redderentur. 3 hīs ex senātūs cōsultō respōnsum est: mūnus eōrum grātum acceptumque esse; obsidēs, quō locō rogārent, futūrōs; captīvōs nōn remissūrōs, quod Hannibalem, cūius operā susceptum bellum foret, inimicissimum nōminī Rōmānō, etiam nunc cum imperiō apud exercitum habērent itemque frātrem eīus Māgōnem. 4 hōc respōnsō

Karthāginiēnsēs cognitō, Hannibalem domum et Māgōnem revocārunt. hūc ut rediit, rēx factus est, postquam praetor fuerat annō secundō et vīcēsīmō. ut enim Rōmae cōsulēs, sīc Karthāgine quotannis annuī bīnī rēgēs creābantur.

5 in eō magistrātū parī dīligentiā sē Hannibal praebuit, ac fuerat in bellō. namque effēcit, ex novīs vectīgālibus nōn solum ut esset pecūnia, quae Rōmānīs ex foedere penderētur, sed etiam superesset, quae in aerāriō repōnerētur. 6 deinde M. Claudiō L. Fūriō cōsulibus, Rōmā lēgātī Karthāginem vēnērunt. hōs Hannibal ratus suī exposcendī grātiā missōs, priusquam iīs senātus darētur, nāvem ascendit clam atque in Syriam ad Antiochum perfūgit. 7 hāc rē palam factā Poenī nāvēs duās, quae eum comprehenderent, sī possent cōsequī, mīsērunt, bona eīus pūblicārunt, domum ā fundāmentīs disiēcērunt, ipsum exsulem iūdicārunt.

VIII 1 at Hannibal annō tertiō, postquam domō profūgerat, L. Cornēliō Q. Minuciō cōsulibus, cum quīnque nāvibus Āfricam accessit in finibus Cŷrēnaeōrum, sī forte Karthāginiēnsēs ad bellum Antiochī spē fidūciāque indūcere posset, cui iam persuāserat, ut cum exercitibus in Italiam proficīscerētur. hūc Māgōnem frātrem excīvit. 2 id ubi Poenī rēscīvērunt, Māgōnem eādem, quā frātrem, absentem affēcērunt poenā. illī, dēspērātīs rēbus, cum solvissent nāvēs ac vēla ventīs dedissent, Hannibal ad Antiochum pervēnit. dē Māgōnis interitū duplex memoria prōdita est. namque aliī naufragiō, aliī ā servulīs ipsius interfectum eum scrīptum reliquērunt. 3 Antiochus autem, sī tam in agendō bellō cōsiliīs eīus pārere voluisset, quam in suscipiendō instituerat, propius Tiberī quam Thermopylīs dē summā imperiī dīmīcāsset. quem etsī multa stultē cōnārī vidēbat, tamen nullā dēseruit in rē. 4 praefuit paucīs nāvibus, quās ex Syriā iūssus erat in Āsiam dūcere, iisque adversus Rhodiōrum classem in Pamphŷliō marī cōnflīxit. quō cum multitudīne adversāriōrum suī superārentur, ipse, quō cornū rem gessit, fuit superior.

IX 1 Antiochō fugātō, verēns nē dēderētur, quod sine dubiō accidisset, sī suī fēcisset potestātem, Crētā ad Gortyniōs vēnit, ut ibi, quō sē cōferret, cōsiderāret. 2 vīdit autem vir omnium callidissimus in magnō sē fore periculō, nisi quid prōvīdisset, propter avāritiam Crētēnsium. magnam enim sēcum pecūniam portābat, dē quā sciēbat exīsse fāmam. 3 itaque capit tāle cōsiliū. amphorās complūrēs complet plumbō, summās operit aurō et argentō. hās, praesentibus prīncipibus, dēpōnit in templō Diānae, simulāns sē suās fortūnās illōrum fideī crēdere. hīs in errōrem inductīs, statuās aēneās, quās sēcum portābat, omnī suā pecūniā complet eāsque in prōpatulō domī abicit. 4 Gortyniī templum magnā cūrā custōdiunt, nōn tam ā cēterīs quam ab Hannibale, nē ille, īnscentibus iīs, tolleret sēcumque dūceret.

X 1 sic cōservātīs suīs rēbus, Poenus, illūsīs Crētēnsibus omnibus, ad Prūsiam in Pontum pervēnit. apud quem eōdem animō fuit ergā Italiam neque aliud quicquam ēgit quam rēgem armāvit et exercuit adversus Rōmānōs. 2 quem cum vidēret domesticīs opibus minus esse rōbustum, conciliābat cēterōs rēgēs, adiungēbat bellicōsās nātiōnēs. dissidēbat ab eō Pergamēnus rēx Eumenēs, Rōmānīs amīcissimus, bellumque inter eōs gerēbātur et marī et terrā. 3 sed utrobīque Eumenēs plūs valēbat propter Rōmānōrum societātem. quō magis cupiēbat eum Hannibal opprimī; quem sī remōvisset, faciōra sibi cētera fore arbitrābātur.

ad hunc interficiendum tālem iniit ratiōnem. 4 classe paucīs diēbus erant dēcrētūrī. superābātur nāvium multitudine; dolō erat pugnandum, cum pār nōn esset armīs. imperāvit quam plūrimās venēnātās serpentēs vīvās colligī eāsque in vāsa fictilia conicī. 5 hārum cum effēcisset magnam multitudinem, diē ipsō, quō factūrus erat nāvāle proelium, classiārīōs convocat iisque praecipit, omnēs ut in ūnam Eumenis rēgis concurrant nāvem, ā cēterīs tantum satis habeant sē dēfendere. id illōs facile serpentium multitudine cōsecūtūrōs. 6 rēx autem in quā nāve veherētur, ut scīrent, sē factūrum. quem sī aut cēpissent aut interfēcissent, magnō iīs pollicētur praemiō fore.

XI 1 tālī cohortātiōne mīlitum factā, classis ab utrīsque in proelium dēdūcitur. quārum aciē cōstitūtā, priusquam signum pugnae darētur, Hannibal, ut palam faceret suīs, quō locō Eumenēs esset, tabellārium in scaphā cum cādūceō mittit. 2 quī ubi ad nāvēs adversāriōrum pervēnit epistulamque ostendēns, sē rēgem professus est quaerere, statim ad Eumenem dēductus est, quod nēmō dubitābat, quīn aliquid dē pāce esset scrīptum. tabellārius, ducis nāve dēclārātā suīs, eōdem, unde erat ēgressus, sē recēpit. 3 at Eumenēs, solūtā epistolā, nihil in eā repperit, nisi quae ad irrīdendum eum pertinērent. cūius etsī causam mirābātur neque reperiēbat, tamen proelium statim committere nōn dubitāvit.

4 hōrum in concursū Bīthyniī Hannibalis praeceptō ūniversī nāvem Eumenis adoriuntur. quōrum vim rēx cum sustinēre nōn posset, fugā salūtem petiit; quam cōsecūtus nōn esset, nisi intrā sua praesidia sē recēpisset, quae in proximō litore erant conlocāta. 5 reliquae Pergamēnae nāvēs cum adversāriōs premerent ācrius, repente in eās vāsa fictilia, dē quibus suprā mentiōnem fēcimus, conicī coepta sunt. quae iacta initiō rīsum pugnantibus concitārun, neque, quā rē id fieret, poterat intellegī. 6 postquam autem nāvēs suās opplētās cōspexērunt serpentibus, novā rē perterritū, cum, quid potissimum vitārent, nōn vidērent, puppēs vertērunt sēque ad sua castra nautica rettulērunt. 7 sic Hannibal cōnsiliō arma Pergamēnōrum superāvit, neque tum solum, sed saepe aliās pedestribus cōpiīs parī prūdentiā pepulit adversāriōs.

XII 1 quae dum in Āsiā geruntur, accidit cāsū, ut lēgātī Prūsiae Rōmae apud T. Quinctium Flāmininum cōsulārem cēnārent, atque ibi dē Hannibale mentiōne factā, ex iīs ūnus dīceret eum in Prūsiae rēgnō esse. 2 id posterō diē Flāmininus senātuī dētulit. patrēs cōnscrip, quī Hannibale vivō numquam sē sine īnsidiīs futūrōs existimārent, lēgātōs in Bīthyniam mīsērunt, in iīs Flāmininum, quī ab rēge peterent, nē inimicissimum suum sēcum habēret sibi dēderet. 3 hīs Prūsias negāre ausus nōn est: illud recūsāvit, nē id ā sē fierī postulārent, quod adversus iūs hospitii esset: ipsī, sī possent, comprehenderent; locum, ubi

esset, facile inventūrōs. Hannibal enim ūnō locō sē tenēbat, in castellō, quod eī ā rēge datum erat mūnerī, idque sīc aedificārat, ut in omnibus partibus aedificiī exitūs habēret, scīlicet verēns, nē ūsū venīret, quod accidit.

4 hūc cum lēgātī Rōmānōrum vēnissent ac multītūdine domum eīus circumdedissent, puer, ab iānuā prōspiciēns, Hannibalī dīxit plūrēs praeter cōnsuetūdinem armātōs appārere. quī imperāvit eī, ut omnēs forēs aedificiī circumīret ac properē sibi nūntiāret, num eōdem modō undique obsidērētur. 5 puer cum celeriter, quid esset, renūntiāset omnēsque exitūs occupātōs ostendisset, sēnsit id nōn fortuītō factum, sed sē petī neque sibi diūtius vītā esse retinendam. quam nē aliēnō arbitriō dīmitteret, memor prīstinārum virtūtum, venēnum, quod semper sēcum habēre cōsuērat, sūmpsit.

XIII 1 sīc vir fortissimus, multīs variīsque perfūctus labōribus, annō acquiēvit septuāgēsīmō. quibus cōsulibus interierit, nōn convēnit. namque Atticus M. Claudiō Marcellō Q. Fabiō Labeōne cōsulibus mortuum in Annālī suō scrīptum relīquit, at Polybius L. Aemiliō Paulō Cn. Baebiō Tamphilō, Sulpicius autem Blithō P. Cornēliō Cethēgō M. Baebiō Tamphilō. 2 atque hic tantus vir tantīsque bellīs districtus nōn nihil temporis tribuit litterīs. namque aliquot eīus librī sunt, Graecō sermōne cōfectī, in iīs ad Rhodiōs dē Cn. Manliū Volsōnis in Āsiā rēbus gestīs. 3 hūius bellī gesta multū memoriae prōdidērunt, sed ex iīs duo, quī cum eō in castrīs fuērunt simulque vīxērunt, quam diū fortūna passa est, Silēnus et Sōsylus Lacedaemonius. atque hōc Sōsylō Hannibal litterārum Graecārum ūsus est doctōre.

4 sed nōs tempus est hūius librī facere finem et Rōmānōrum explicāre imperātōrēs, quō facilius, collātīs utrōrumque factīs, quī virī praeferendī sint, possit iūdicārī.